

تحلیل روند مرگ و میر بیماری دیابت با استفاده از مدل رگرسیون نقطه اتصال در هفت کشور آسیایی (۱۹۸۵-۲۰۱۰)

حکیمه ملاکی مقدم^۱، دکتر محسن عسکری شاهی^۲

۱) مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت، دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، ۲) گروه آمار و اپیدمیولوژی، دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد، نشانی مکاتبه‌ی نویسنده‌ی مسئول: یزد، دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد، گروه آمار و اپیدمیولوژی، دکتر محسن عسکری شاهی؛ e-mail: moasbio@gmail.com

چکیده

مقدمه: یکی از مؤلفه‌های مهم در برنامه‌ریزی‌های مربوط به سلامت هر جامعه، تعیین روند بروز بیماری‌ها در آن جامعه است. هدف از مطالعه‌ی حاضر، به کارگیری مدل رگرسیون نقطه اتصال در تعیین روند تغییرات مرگ و میر ناشی از بیماری دیابت در هفت کشور آسیایی بود. مواد و روش‌ها: در این مطالعه، داده‌های مرگ و میر ناشی از بیماری دیابت ایران و شش کشور آسیایی مورد بررسی قرار گرفت که برای ایران از داده‌های مرگ و میر منتشر شده توسط وزارت بهداشت و برای شش کشور دیگر از گزارش سازمان جهانی بهداشت استفاده شد. از مدل رگرسیون نقطه اتصال برای تحلیل داده‌ها استفاده شد. برای برآورد پارامترهای رگرسیونی از روش‌های کمترین مربعات و آزمون جایگشت استفاده شد. تحلیل داده‌ها در نرم‌افزار آماری joinpoint 3.4 انجام گرفت. یافته‌ها: میزان مرگ و میر ناشی از بیماری دیابت طی سال‌های مطالعه، در کشورهای ارمنستان، ایران، بحرین، روسیه، کره جنوبی و قزاقستان در هر سال به ترتیب ۰/۷/۵، ۰/۴/۵، ۰/۲/۷، ۰/۱/۲، ۰/۵ و ۰/۳/۱ افزایش و در کشور سنگاپور سالیانه ۳/۸٪ کاهش یافته است. میزان مرگ و میر بیماری دیابت در هفت کشور آسیایی منتخب مورد بررسی با نرخ ۳/۲٪ طی سال‌های ۱۹۸۵ تا ۲۰۱۰ در حال افزایش بوده است. نتیجه‌گیری: با توجه به بالاتر بودن میزان تغییرات سالیانه میزان مرگ و میر بیماری دیابت در کشور ارمنستان، ایران و کره جنوبی نسبت به تغییرات سالیانه هفت کشور توصیه می‌شود کشورهای مذکور برنامه‌هایی را جهت غربالگری و کنترل بیماری دیابت تدوین نمایند.

واژگان کلیدی: روند، دیابت، مرگ و میر، ایران، آسیا، رگرسیون نقطه اتصال

دریافت مقاله: ۹۵/۳/۳۰ - دریافت اصلاحیه: ۹۵/۱۱/۱۰ - پذیرش مقاله: ۹۵/۱۱/۲۷

مقدمه

یکی از مؤلفه‌های مهم در برنامه‌ریزی‌های مربوط به سلامت هر جامعه، تعیین روند بروز بیماری‌ها است.^۱ تجزیه و تحلیل روند، نوعی تکنیک آماری برای شناسایی الگوی تغییر روند، در یک سری از مشاهدات است که هدف آن نظارت بر تغییرات بروز، شیوع و مرگ و میر بیماری‌ها، جهت ارزیابی برنامه‌ها و توسعه استراتژی‌های کنترل بیماری است.^۲ یکی از اهداف کلی تجزیه و تحلیل روند برای نظارت بر بهداشت عمومی و برای تشخیص افزایش یا کاهش (و سرعت) سطح وضعیت سلامت و شاخص خدمات در طول زمان می‌باشد.^۳

رگرسیون نقطه اتصال یکی از روش‌های تحلیل رگرسیونی است که در آن متغیر مستقل و اصلی تقسیم و

برای هر فاصله یک خط رگرسیونی جداگانه برازش داده شده و مرز بین قطعات، نقاط شکست نامیده می‌شود. از رگرسیون نقطه اتصال برای بیان نقاط شکست پیوسته در مرگ و میر بیماری‌ها و میزان‌های بروز استفاده می‌شود. به نقاط شکست، نقاط اتصال، و گره نیز گفته می‌شود.^۴

دیابت یکی از بیماری‌های شایعی است که متأسفانه علی‌رغم پیشرفت‌های علوم پزشکی شیوع این بیماری روز به روز در حال افزایش است.^۵ بار جهانی بیماری دیابت به دلیل رشد جمعیت، پیری، شهرنشینی و افزایش شیوع چاقی و عدم فعالیت بدنی در حال افزایش است، و پیش‌بینی می‌شود که تا سال ۲۰۲۵ افزایش ۱۲۲٪ در تعداد بزرگسالان مبتلا به دیابت در سراسر جهان وجود خواهد داشت. از هر پنج نفر فرد مبتلا به دیابت در جهان، چهار نفر در کشورهایی که توسط بانک جهانی به عنوان کشورهای کم درآمد و با درآمد

که ماحصل آن بهره‌مند شدن از نتایج آن برای تدوین، طرح و اجرای برنامه‌های مداخله‌ای و ارزیابی برنامه‌های مربوط به بهداشت عمومی خواهد بود.^۸

کشورها از نظر درآمد نیز با هم مقایسه شده و در سه دسته درآمد بالا، درآمد متوسط به بالا و درآمد متوسط به پایین قرار گرفتند. تقسیم‌بندی کشورها بر اساس این ویژگی از بانک جهانی دریافت شد.^۶ براساس این تقسیم‌بندی، کشورهای دارای درآمد کمتر از \$۱۰۰۰ در گروه درآمد کم (گروه D، ۳۵ کشور جهان)، بین ۱۰۰۶ تا \$۳۹۷۵ در گروه درآمد متوسط به پایین (گروه C، ۵۶ کشور جهان و یک کشور در این مطالعه)، بین ۳۹۷۶ تا ۱۲۲۷۵ در گروه درآمد متوسط به بالا (گروه B، ۵۴ کشور جهان و سه کشور در این مطالعه)، و، بیشتر از \$۱۲۲۷۵ در گروه بالای درآمدی (گروه A، ۳۹ کشور جهان و سه کشور در این مطالعه)، قرار می‌گیرند. در این مطالعه، کشور ارمنستان در گروه درآمد متوسط به پایین، کشورهای ایران، بحرین و قزاقستان در گروه درآمدی متوسط به بالا و کشورهای کره، سنگاپور و روسیه در زمره کشورهای با درآمد بالا قرار گرفتند.

رگرسیون نقطه اتصال

رگرسیون نقطه اتصال به نام‌های رگرسیون تکه‌ایⁱⁱ، رگرسیون دو یا چند حالتی پیوسته، کمترین توان دوم دو مرحله‌ای و رگرسیون خط شکسته معروفⁱⁱⁱ هستند. برای آنالیز روند چند سال، مدل رگرسیون نقطه اتصال ترجیح داده می‌شود، زیرا این مدل قادر است نقاطی را که در آن روند داده‌ها تغییرات قابل توجهی می‌کند، شناسایی کند.^۹

مدل رگرسیون نقطه اتصال برای مشاهدات $x_1 \leq \dots \leq x_N$ که $(x_1, y_1), \dots, (x_N, y_N)$ زمان و y_i متغیرهای پاسخ (مثلاً میزان سالانه استاندارد شده) به صورت زیر است:

$$E(y_i | x_i) = \beta_0 + \beta_1 x_i + \gamma_1 (x_i - \tau_1)^+ + \dots + \gamma_n (x_i - \tau_n)^+$$

که $\beta_0, \beta_1, \gamma_1, \dots, \gamma_n$ ضرایب رگرسیونی و τ_k که $k = 1, 2, \dots, n, n < N$ کمین قطعه معلوم (نقاط شکست) می‌باشد.^{۱۰}

$$(x_i - \tau_k)^+ = (x_i - \tau_k) \text{ if } (x_i - \tau_k) \geq 0 \\ = 0, \text{ otherwise}$$

دار برای محاسبه و استنتاج مدل رگرسیون خطی قطعه‌ای به کار گرفته می‌شود.^۲

متوسط طبقه‌بندی شده‌اند زندگی می‌کنند. از ۳/۶ میلیارد بزرگسالانی که ساکن کشورهای با درآمد کم و متوسط در سال ۲۰۱۱ هستند، ۲۹۱ میلیون نفر مبتلا به دیابت هستند، در حالی که تنها ۷۵ میلیون بزرگسال در کشورهای با درآمد بالا مبتلا به دیابت هستند.^۱

بنابراین با توجه به اهمیت بیماری دیابت و مطالعه روند آن، این پژوهش به تحلیل روند مرگ و میر بیماری دیابت در هفت کشور آسیایی پرداخت.

مواد و روش‌ها

این مطالعه از نوع اکولوژیک است. داده‌های این مطالعه، میزان مرگ و میر بیماری دیابت است که برای همه کشورها به جز ایران از سایت سازمان جهانی بهداشت^۱ دریافت شد.^۷ پس از بررسی داده‌ها و نواقص موجود در آن‌ها، اطلاعات مربوط به شش کشور آسیایی که نسبت به سایر کشورها، کامل‌تر بود استخراج شد. فراوانی مرگ و میر در این داده‌ها در سال‌های مختلف و برحسب جنسیت (برای برخی کشورها) موجود بود. میزان مرگ و میر دیابت با استفاده از فراوانی مرگ و میر و جمعیت وسط سال هر کشور محاسبه شد و برای هر کشور به صورت مجزا وارد نرم‌افزار Joinpoint شد و پس از بررسی فرضیات مدل رگرسیون نقطه اتصال (و انجام تبدیلات لازم در صورت عدم برقراری فرضیات) به بررسی تغییر روند و نقاط تغییر روند پرداخته شد. روند بر حسب جنسیت نیز مورد بررسی قرار گرفت. کشورهای مورد بررسی عبارت بودند از قزاقستان، روسیه، ارمنستان، جمهوری کره، سنگاپور، بحرین و ایران.

در کشور ایران، وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی با مشارکت سازمان ثبت احوال و با انجام برنامه‌هایی به منظور ثبت موارد مرگ براساس علت و مشخصه‌های شناسنامه‌ای فوت‌شدگان، قدم مهمی در تعیین الگوی مرگ و میر در کشور و پایش روند آن برداشته است

که فرض می‌شود y_i ($i = 1, \dots, n$) مستقل و دارای واریانس ثابت σ^2 هستند، روش حداقل مربعات وزن-

i-WHO

ii- Piecewise regression

iii- Broken line regression

۱/۸ درصد در هر سال افزایش یافت. در کشور ارمنستان تا قبل از سال ۱۹۹۷ میزان مرگ و میر بیماری دیابت در هر سال ۱۳/۲ درصد افزایش و از سال ۱۹۹۷ تا ۲۰۱۰ در هر سال ۲/۴ درصد افزایش یافته است. روند مرگ و میر بیماری دیابت در کشور بحرین تا سال ۲۰۰۴، ۵/۲ درصد در هر سال افزایش و از سال ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۰ ۴/۸ درصد کاهش یافت که این کاهش به لحاظ آماری معنی‌دار نبود ($P > 0.05$). برای کشور سنگاپور تغییر روندی وجود نداشت. روند مرگ و میر بیماری دیابت تا سال ۲۰۱۰، ۰/۶ درصد در هر سال کاهش یافت. در کشور روسیه سه نقطه تغییر روند وجود داشت. روند مرگ و میر بیماری دیابت در این کشور از سال ۱۹۸۵ تا ۱۹۸۷، از ۱۹۸۷ تا ۱۹۹۰ و از ۱۹۹۰ تا ۱۹۹۴ به ترتیب ۲/۹، ۱۸/۶ و ۱۲/۲ درصد در هر سال افزایش و از ۱۹۹۴ تا ۲۰۱۰ در هر سال ۲/۸ درصد کاهش یافت. برای کشور قزاقستان، یک تغییر روند در سال ۱۹۹۵ وجود داشت و تا قبل از این سال، مرگ و میر بیماری دیابت ۱۳/۷ درصد در هر سال افزایش و از ۱۹۹۵ تا ۲۰۱۰، ۳/۴ درصد در هر سال کاهش یافت. سه نقطه تغییر روند برای مرگ و میر بیماری دیابت در کشور کره جنوبی وجود داشت، به طوری که از سال ۱۹۸۵ تا ۱۹۸۸، از ۱۹۸۸ تا ۱۹۹۳ و ۱۹۹۳ تا ۲۰۰۲ به ترتیب ۱/۵، ۱۹/۴ و ۵/۸ درصد در هر سال افزایش و از ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۰ در هر سال ۲/۷ درصد کاهش یافت.

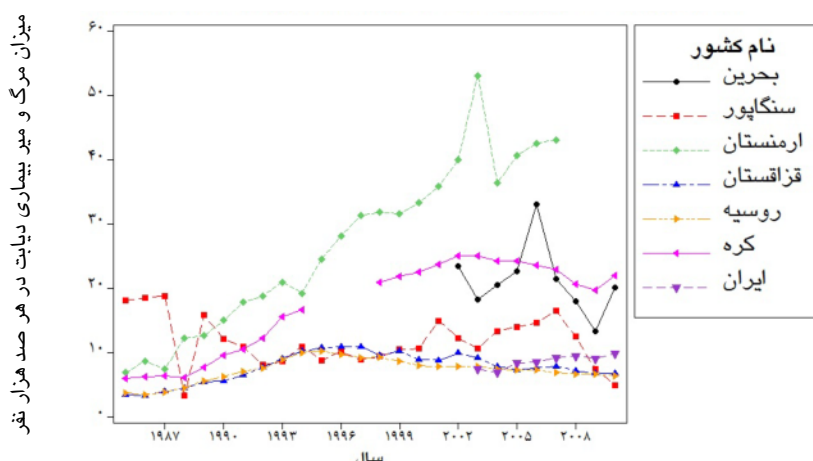
برای تحلیل اطلاعات از نرم‌افزار Joinpoint Regression که به صورت اختصاصی برای انجام تحلیل رگرسیون نقطه اتصال طراحی شده است، استفاده شد.

کمیتⁱ APC و کمیتⁱⁱ AAPC برای روند مرگ و میر بیماری دیابت در هر کشور محاسبه شدند که به ترتیب عبارتند از درصد تغییر سالیانه و میانگین درصد تغییر سالیانه. در واقع APC نشان می‌دهد، درصد مرگ و میر بیماری دیابت در هر سال چقدر افزایش یا کاهش داشته است و AAPC میانگین تغییرات است. اگر هیچ نقطه تغییری روندی وجود نداشته باشد، مقدار APC و AAPC با هم برابر خواهند بود. این مقاله از پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته آمار زیستی خانم حکیمه ملاکی مقدم اقتباس شده است که با کد اخلاق IR.SSU.SPHREC.1395.60 در دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد تصویب شده است.

یافته‌ها

مدل رگرسیون نقطه اتصال برای هر کدام از کشورها به صورت جداگانه مورد بررسی قرار گرفت. در این قسمت از مقاله، نتایج برازش مدل رگرسیون نقطه اتصال برای هر کشور به صورت جداگانه ذکر شده است.

طبق جدول ۱، طی سال‌های ۱۹۸۵ تا ۲۰۱۰ برای همه کشورها به جز سنگاپور، روند مرگ و میر بیماری دیابت به صورت صعودی بوده است. در کشور ایران از سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۷، ۶/۶ درصد در هر سال افزایش و از ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۰،

نمودار ۱- روند مرگ و میر بیماری دیابت در هفت کشور آسیایی طی سال‌های ۱۹۸۵ تا ۲۰۱۰

i- Annual Percent Change

ii- Average Annual Percent Change

جدول ۱- خلاصه نتایج تحلیل رگرسیون نقطه اتصال برای کشورهای آسیایی

		مردان					زنان					کل						
		میزان مرگ و میر بیماری دیابت در هر صد هزار نفر			روند		میزان مرگ و میر بیماری دیابت در هر صد هزار نفر			روند		میزان مرگ و میر بیماری دیابت در هر صد هزار نفر			روند			
فاصله اطمینان ۹۵ درصد	APC	بازه زمانی	AAPC	۲۰۱۰	۱۹۸۵	فاصله اطمینان ۹۵ درصد	APC	بازه زمانی	AAPC	۲۰۱۰	۱۹۸۵	فاصله اطمینان ۹۵ درصد	APC	بازه زمانی	AAPC	۲۰۱۰	۱۹۸۵	
۲/۴ : ۶/۹	°۴/۶	۲۰۱۰-۲۰۰۲	۴/۶	۸/۷۳	۷/۱	۲:۷	°۴/۵	۲۰۱۰-۲۰۰۲	۴/۵	۱۰/۹۱	۸/۴۶	-۳:۳/۱۷	°۶/۶	۲۰۰۷-۲۰۰۳	۴/۵	۹/۸۲	۷/۴	ایران
۱۰/۳ : ۱۵/۲	°۱۲/۷	۱۹۹۸-۱۹۸۵	۷/۱	۵۲/۰۲	۸/۸۵	۱۰/۱۶:۸/۷	°۱۳/۷	۱۹۹۶-۱۹۸۵	۷/۸	۳۳/۶۷	۴/۸۲	۱۰/۷ : ۱۵/۱	°۱۳/۲	۱۹۹۷-۱۹۸۵	۷/۵	۴۳/۴۶	۶/۸۸	ارمنستان+
-۱/۱ : ۴	°۱/۴۰	۲۰۱۰-۱۹۹۸				۱/۵ : ۵/۴	°۶/۴۰	۲۰۱۰-۱۹۹۶				-۱/۳ : ۴/۵	°۶/۴۰	۲۰۱۰-۱۹۹۷				
												۳/۴ : ۷	°۵/۲	۲۰۰۴-۱۹۸۵	۲/۷	۲۰/۱۰	۷/۱۹	بحرین+
												-۱۲/۳ : ۳/۳	-۴/۸	۲۰۱۰-۲۰۰۴				
-۴۶ : -۱/۴	°۲۶/۶	۱۹۸۸-۱۹۸۵										-۱۱/۷ : -۱	°-۶/۵	۱۹۹۳-۱۹۸۵				
-۰/۱ : ۳/۶	°۱/۷	۲۰۰۸-۱۹۸۸	-۶/۸	۴/۶۱	۲۲/۶۳	-۲/۲ : ۱/۳	°۰/۴	۲۰۱۰-۱۹۸۵	۰/۴	۴/۸۹	۱۳/۸۲	۱ : ۸/۴	°۴/۷	۲۰۰۵-۱۹۹۳	-۳/۸	۴/۹۳	۱۸/۱۴	سنگاپور
-۷۰ : ۲	°-۴۴/۶	۲۰۱۰-۲۰۰۸										-۲۲/۶ : -۷/۶	°-۱۵/۴	۲۰۱۰-۲۰۰۵				
-۱۱/۷ : ۱۱/۴	۴/۷	۱۹۸۷-۱۹۸۵				-۰/۷ : -۱/۹	°۰/۶	۱۹۸۷-۱۹۸۵				-۵/۶ : ۱/۲/۱	۲/۹	۱۹۸۷-۱۹۸۵				
۱۲/۷ : ۲۲/۷	°۳۰	۱۹۹۰-۱۹۸۷				۱۳/۱ : ۱۶/۲	°۱۴/۷	۱۹۹۴-۱۹۸۷	۲/۲	۴/۱۲	۲/۴۷	۸/۸ : ۳۹/۲	°۱۸/۶	۱۹۹۰-۱۹۸۷	۱/۲۰	۶/۳۸	۳/۶۸	روسیه
۷/۸ : ۱۲/۱	°۹/۹	۱۹۹۵-۱۹۹۰	۲/۵	۸/۳۲	۴/۷۲	-۳ : -۴/۲	°-۲/۷	۲۰۱۰-۱۹۹۴				۷/۵ : ۱۷/۱	°۱۳/۲	۱۹۹۴-۱۹۹۰				
-۷ : -۳/۲	°-۵/۱	۲۰۰۰-۱۹۹۵										-۳/۱ : -۲/۵	°-۲/۸	۲۰۱۰-۱۹۹۴				
-۲/۹ : -۱/۹	°-۲/۴	۲۰۱۰-۲۰۰۰																
-۰/۵ : ۹/۱	°۴/۲	۱۹۸۸-۱۹۸۵																
۱۱/۲۴ : ۸/۹	°۲۱/۳	۱۹۹۳-۱۹۸۸	۲/۶	۷/۹۱	۴/۵۵	۱۲/۷ : ۱۷	°۱۴/۸	۱۹۹۵-۱۹۸۵	۴/۱۰	۵/۵	۲/۲۹	۱۲/۲ : ۵/۳	°۱۳/۷	۱۹۹۵-۱۹۸۵	۳/۱۰	۶/۷۵	۳/۴۶	قزاقستان
۵/۵ : ۸/۱	°۶/۸	۲۰۰۲-۱۹۹۳				-۳/۵ : -۱/۵	°-۲/۵	۲۰۱۰-۱۹۹۵				-۴/۱ : -۲/۶	°-۳/۴	۲۰۱۰-۱۹۹۵				
-۳/۵ : -۴/۴	°-۳/۵	۲۰۱۰-۲۰۰۲																
-۳/۱ : ۱/۲	۴/۲۰	۱۹۸۸-۱۹۸۵				-۶:۵/۳	-۰/۵	۱۹۸۸-۱۹۸۵				-۴/۴ : ۷/۷	°۱/۵	۱۹۸۸-۱۹۸۵				
۱۶ : ۳۷	°۲۱/۴	۱۹۹۳-۱۹۸۸				۱۳/۸ : ۲۲/۳	°۱۸	۱۹۹۳-۱۹۸۸	۴/۲۰	۲۰/۹۷	۷/۰۶	۱۴/۹ : ۳۳/۹	°۱۹/۴	۱۹۹۳-۱۹۸۸	۵	۲۱/۹۴	۵/۹۸	کره+
۴/۶ : ۸/۷	°۶/۶	۲۰۰۲-۱۹۹۳	۵/۹	۲۲/۹۲	۴/۹	۳/۳ : ۵/۹	°۴/۶	۲۰۰۳-۱۹۹۳				۴/۷ : ۲۰/۵	°۵/۸	۲۰۰۲-۱۹۹۳				
-۴/۴ : -۱/۳	°-۲/۹	۲۰۱۰-۲۰۰۲				-۴/۷ : -۱/۸	°-۳/۳	۲۰۱۰-۲۰۰۲				-۳/۹ : -۱/۴۰	°-۲/۷	۲۰۱۰-۲۰۰۲				

* در سطح خطای ۰/۰۵ معنی دار است، + مرگ و میر بیماری دیابت برای کشور ارمنستان در سالهای ۲۰۰۴، ۲۰۰۵ و ۲۰۰۷ و برای کشور کره ۱۹۹۵ تا ۱۹۹۷ گزارش نشده بود. همچنین میزان مرگ و میر بیماری دیابت برای کشور بحرین به در کل و به تفکیک جنسیت بسیار ناقص بود.

قاره آسیا (هفت کشور منتخب)

میزان مرگ و میر ناشی از بیماری دیابت طی سال‌های ۱۹۸۵ تا ۱۹۹۳، در هر سال ۱۲٪ افزایش، طی سال‌های ۱۹۹۳ تا ۱۹۹۶، در هر سال، ۹/۱٪ کاهش، طی سال‌های ۱۹۹۶ تا ۱۹۹۹، در هر سال ۹/۴٪ افزایش و طی سال‌های ۱۹۹۹ تا ۲۰۱۰ در هر سال ۰/۹٪ کاهش یافت. بنابراین، مرگ و

میر ناشی از بیماری دیابت در هفت کشور قاره آسیا تا سال ۱۹۹۶ به صورت افزایشی، از سال ۱۹۹۶ تا ۱۹۹۹ افزایشی و از ۱۹۹۹ تا ۲۰۱۰ کاهش بود. به طور متوسط، میزان مرگ و میر ناشی از بیماری دیابت طی سال‌های مطالعه، در هر سال ۳/۲٪ (۰/۷، ۵/۸) (۹۵٪ CI) افزایش داشت ($P < 0/05$).

جدول ۲- خلاصه نتایج تحلیل رگرسیون نقطه اتصال برای هفت کشور آسیایی

قطعه ۴		قطعه ۳		قطعه ۲		قطعه ۱		میانگین درصد تغییرات سالانه	کل
سال	APC	سال	APC	سال	APC	سال	APC		
۱۹۹۹-۲۰۱۰	-۱/۹	۱۹۹۶-۱۹۹۹	۹/۴	۱۹۹۳-۱۹۹۶	-۹/۱	۱۹۸۵-۱۹۹۳	۱۲/۶	۲/۲	

بحث

نتایج مطالعه‌ی حاضر نشان داد، در همه کشورها به جز سنگاپور مرگ و میر بیماری دیابت روند صعودی دارد. که این مسئله احتمالاً به دقیق‌تر شدن سیستم ثبت علت مرگ و میر، غربالگری و بیماریابی در کشورها و احتمالاً به سال‌مندی (پیری) جمعیت در برخی از کشورها برمی‌گردد.

برای کشور ایران، نتایج این مطالعه نشان داد میزان مرگ و میر بیماری دیابت از سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۰ به طور متوسط ۴/۵٪ برای کل جمعیت، ۴/۶٪ برای مردان و ۴/۵٪ برای زنان در هر سال افزایش داشت. همچنین افزایش میزان مرگ و میر دیابت از سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۷ با شیب تند و از ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۰ با شیب ملایم‌تری رخ داد. افزایش میزان مرگ و میر دیابت از سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۷ ممکن است ناشی از افزایش قدرت تشخیصی علت مرگ و میر باشد. در کشور ایران، یک نقطه تغییر روند در سال ۲۰۰۷ وجود داشت که با توجه به اجرای برنامه‌های غربالگری^{۱۱} که از سال ۲۰۰۴ در کشور آغاز شده است،^{۱۲} محققین معتقدند تغییر روند اتفاق افتاده در مرگ و میر بیماری دیابت در کشور ایران به این علت است و غربالگری در سال ۲۰۰۷ تأثیر خود را روی کاهش میزان مرگ و میر بیماری دیابت نشان داده است.^{۱۳}

افزایش مرگ و میر بیماری دیابت احتمالاً ناشی از افزایش و طولانی‌تر شدن زمان مواجهه با عوامل خطر و تغییر الگوی زندگی می‌باشد. براساس مطالعه‌های اپیدمیولوژی در ایران^{۱۴-۱۶} جمعیت دیابتی ایران حدود ۱/۵ میلیون نفر برآورد شده است و حدود ۱۴/۵ تا ۲۲/۵٪ افراد بالای ۳۰ سال عدم تحمل گلوکز دارند که تقریباً یک چهارم

آن‌ها در آینده دچار دیابت آشکار خواهند شد. بقیه افراد در حد اختلال تحمل گلوکز باقی می‌مانند، ولی از خطر عوارض عروق بزرگ دیابت در امان نخواهند ماند.

در کل، براساس مطالعات، که ۲۰٪ جمعیت بالای ۳۰ سال (یک نفر از ۵ نفر) در معرض خطر ابتلا به دیابت قرار دارند و ۴/۵٪ زنان باردار هم دچار دیابت بارداری و در معرض خطر عوارض مادری و جنینی هستند. استقامتی و همکاری در مطالعه‌ای نشان دادند که در ایران ۷/۷ درصد یا ۲ میلیون بزرگسال (سنین ۶۴-۲۵ سال) بیماری دیابت و ۱۶/۸٪ یا ۴/۴ میلیون نفر از بزرگسالان اختلال تحمل گلوکز^{۱۷} دارند.

در اروپا در سال ۲۰۱۱، ۳۵ میلیون بزرگسال مبتلا به دیابت بودند^{۱۸} که پیش‌بینی می‌شود این تعداد در سال ۲۰۳۰ به ۴۳ میلیون نفر افزایش یابد که این میزان کمترین افزایش را نسبت به سایر مناطق جهان نشان می‌دهد. تحلیل روند علل مرگ و میر در ایالات متحده آمریکا نشان داد، نرخ مرگ و میر دیابت در این کشور از سال ۱۹۸۷، ۴۵٪ افزایش یافته است.^{۱۹} مطالعه‌ای روی جمعیت عمومی کانادا (۱۹۹۵-۲۰۰۵) نشان داد، افزایش خودگزارش‌دهی دیابت منجر به افزایش شیوع دیابت و کاهش مرگ و میر ناشی از دیابت می‌شود.^{۲۰} موسسه ملی ثبت دیابت در دانمارک اعلام کرد از سال ۱۹۹۵ تا ۲۰۰۶، مرگ و میر در جمعیت دیابتی از ۴٪ به ۲٪ در هر سال نسبت به جمعیت غیر دیابتی کاهش پیدا کرده است.^{۲۱} نتایج مطالعه‌ای روی جمعیت ایتالیا نشان داد، از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۷، نرخ شیوع دیابت تغییری پیدا نکرده است، اما مرگ و میر آن سالیانه ۳٪ کاهش پیدا کرده است.

کشورهای گروه اول درآمدی شامل از سنگاپور، کره جنوبی و روسیه بودند. به طور متوسط، مرگ و میر ناشی از بیماری دیابت در کشور سنگاپور سالیانه ۳/۸۸٪ کاهش، در کشور روسیه سالیانه ۱/۲٪ افزایش و در کشور کره جنوبی سالیانه ۵٪ افزایش داشت. همان‌طور که نتایج نشان داد، درصد تغییرات سالیانه در قطعه آخر در کشورهای با درآمد بالا مقداری منفی است؛ یعنی در کل، می‌توان گفت در سال‌های آخر مطالعه میزان مرگ و میر ناشی از بیماری دیابت در این کشورها روند نزولی دارد.

کشورهای گروه دوم درآمدی بحرین، قزاقستان و ایران بودند و برای هر کدام از این کشورها یک نقطه‌ی تغییر روند وجود داشت. متوسط درصد تغییرات سالیانه برای این کشورها به ترتیب ۲/۷، ۳/۱۰ و ۴/۵ بود. و همان‌طور که مشاهده می‌شود در کشور ایران بالاتر است. افزایش مهاجرت جمعیت‌های حساس، همراه با تغییر شیوه‌ی زندگی نیز به بار دیابت در کشورهای توسعه یافته اضافه می‌کند.^{۲۳}

برای کشور ارمنستان که تنها کشور گروه سوم درآمدی بود، روند مرگ و میر بیماری دیابت به صورت افزایشی بود. به طوری که متوسط درصد تغییرات سالیانه در این کشور ۷/۵ درصد بود که بالاترین مقدار در میان هفت کشور آسیایی است. نتایج مطالعات نشان می‌دهند که وضعیت اجتماعی اقتصادی پایین، که درآمد کم در آن یک جنبه کلیدی است، تاثیر قابل توجهی در نفوذ و شیوع دیابت به ویژه دیابت نوع ۲ دارد.^{۲۴-۲۵} مطالعات زیادی رابطه‌ی بین درآمد و سلامت اشاره کرده‌اند. بسیاری از مطالعات به این نتیجه رسیدند که مسیر اصلی از علیت اجرا می‌شود، یعنی از درآمد به سلامت،^{۲۶} و جمعیت‌های کم درآمد با شیوع بالاتر دیابت و مرگ و میر بیشتر این بیماری روبرو هستند.^{۲۷،۲۸}

۸۲ درصد از هزینه‌ی کل مراقبت‌های بهداشتی در کشورهای با درآمد بالا، صرف بیماران دیابتی می‌شود (۸/۳۸۳ بلیون در آمریکا در سال ۲۰۱۱)، در حالی که تنها ۱/۱ میلیارد دلار در کشورهای کم درآمد صرف این کار می‌شود. کمبود سرمایه‌گذاری در مراقبت و درمان افراد مبتلا به دیابت در کشورهای کم درآمد، ممکن است تفاوت در هزینه و همچنین میزان مرگ و میر ناشی از دیابت را توضیح دهد.^{۲۹}

نتایج مطالعه ما نشان داد که میانگین درصد تغییرات سالیانه‌ی مرگ و میر ناشی از دیابت در هفت کشور آسیایی ۳/۲٪ به صورت افزایش است. این مسئله، لزوم توجه به

غربالگری بیماری دیابت را در قاره آسیا (و به خصوص هفت کشور مورد بررسی) نشان می‌دهد. دیابت شیرین، بیماری مزمنی است که زمانی در کشورهای در حال توسعه ناشایع بود، اما در حال حاضر به یک معضل بهداشت عمومی مهم در آسیا تبدیل شده است. برآورد می‌شود که ۳۰ میلیون نفر در حال حاضر در منطقه‌ی آسیای جنوبی شرقی به این بیماری گرفتار باشند. همچنین برآورد می‌شود که تا سال ۲۰۲۵ نزدیک به ۸۰ میلیون دیابتی در منطقه وجود داشته باشند. این میزان، بالاترین میزان در بین تقسیم‌بندی‌های منطقه‌ای سازمان جهانی بهداشت است. بنابراین، آسیای جنوب شرقی بالاترین بار بیماری را دارد. شیوع دیابت شیرین در کشورهای جنوب شرقی آسیا، دامنه‌ای بین ۲/۱۰ تا ۴/۱۰ درصد بالغین را شامل می‌شود. در شهرهای پرتراکم، شیوع دیابت به ۶ الی ۱۲ درصد هم می‌رسد. تعداد افراد مبتلا به دیابت به دلیل رشد جمعیت، پیری، شهرنشینی، و افزایش شیوع چاقی و عدم فعالیت فیزیکی در حال افزایش است.^{۳۰}

برنامه‌های پیشگیری باید به عنوان یک سنگ بنای جهانی در پاسخ به بار بیماری‌های مزمن در نظر گرفته شوند.^{۳۱} شواهد کارآزمایی‌های بزرگ در کشورهای اروپایی و فنلاند با عنوان «ریل ورد»^{۳۲} نشان داده است که مداخلات سبک زندگی^{۳۳} روی جلوگیری و یا تأخیر در شروع دیابت در افراد در معرض خطر می‌تواند موثر باشد.^{۳۴} متأسفانه، ارتقای سلامت و پیشگیری از بیماری‌های مزمن اغلب سهم کوچکی از بودجه بهداشت و درمان را دریافت می‌کند و بیشترین تمرکز روی مراقبت از افرادی است که بیماری در آن‌ها پیشرفت می‌کند.^{۳۳،۳۴} با این حال، یک رویکرد جامع که بر ارتقا سلامت تمرکز دارد جهت پیشگیری از بیماری‌ها و مدیریت بیماری مورد نیاز است.^{۳۳}

برای درک تفاوت بین کشورها ضروری است که یک نگاه به نابرابری میان و درون کشورها داشته باشیم. تجزیه و تحلیل سطح کشور تنها یک تصویر فوری از موارد مرگ و میر مربوط به دیابت را ارائه می‌دهد، اما سطوح مختلف وضعیت اجتماعی و رفاه اقتصادی، احتمالاً تصویر بسیار متفاوتی از افرادی که در یک محیط خاص زندگی می‌کنند را نشان می‌دهد.

سیاست‌های مرتبط با دیابت در آن‌ها را نداشتند؛ لذا بررسی علت تغییر روند در سایر کشور محقق نشد و به مقایسه کشورهای برحسب میزان درآمد اکتفا شد. از دیگر محدودیت‌های مطالعه می‌توان به عدم دسترسی به میزان‌های مرگ و میر بیماری دیابت بر حسب گروه سنی اشاره کرد. نقطه‌ی قوت مطالعه حاضر، استفاده و کارایی مدل رگرسیون نقطه اتصال بود که پیشنهاد می‌شود از این مدل برای ارزیابی مداخلات و غربالگری‌های انجام گرفته توسط مراکز بهداشتی استفاده شود.

مرگ و میرهایی که با علت دیابت گزارش می‌شوند، بسیار کمتر از مقدار واقعی آن است، زیرا دیابت نوعی بیماری است که خود باعث ایجاد مشکلاتی در کلیه، کبد و سایر قسمت‌های بدن می‌شود. اما به هر حال، داده‌هایی که مورد استفاده قرار گرفت، داده‌های گزارش شده از سازمان بهداشت جهانی و وزارت بهداشت بود که معتبرترین منبع در دسترس هستند. در سال‌های اخیر، در اکثر کشورها سیستم ثبت علت مرگ قوی‌تر شده است. از طرفی، دقت این سیستم در همه کشورها یکسان نیست؛ بنابراین باید در مقایسه‌ی کشورها کمی محتاط بود. در این مطالعه، محققان شناخت جامعی از وضعیت اجتماعی هر یک از کشورها و

References

- Arsang S, Kazemnejad A, Amani F. Applying Segmented Regression Model to Analysis the Trend of Tuberculosis Incidence Rate in Iran Between 1964 - 2008. *Iranian Journal of Epidemiology* 2011; 7: 6-12. [Farsi]
- Jiang Z, Qiu Z, Hatcher J. Joinpoint Trend Analysis of Cancer Incidence and Mortality using Alberta Data Cancer Surveillance, Surveillance and Health Status Assessment, Alberta Health Services. 2010: 1-45.
- Rosenberg D. Trend analysis and interpretation. *Key Concepts and Methods for Maternal and Child Health Professionals*. 1997.
- Kim HJ, Fay MP, Yu B, Barrett MJ, Feuer EJ. Comparability of segmented line regression models. *Biometrics* 2004;60:1005-14.
- neamat pour S, shahbazian H, Gholam pour A. Evaluation of Psychological Problems in Diabetic Patients. *Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences* 2010; 9: 352-46.
- Group TWB. Country Income Groups (World Bank Classification), Country and Lending Groups 2011. Available from: URL: <http://data.worldbank.org/about/country-classifications/country-and-lending-groups>.
- Organization WH. mortality data 2015 [cited 2015]. Available from: URL: <http://www.who.int/healthinfo/statistics/en>.
- Naghavi M JN. Nature of mortality in 23 provinces of Iran country. Tehran: Arvigh Press; 2004.
- Kohler BA, Ward E, McCarthy BJ, Schymura MJ, Ries LA, Ehemann C, et al. Annual report to the nation on the status of cancer, 1975-2007, featuring tumors of the brain and other nervous system. *J Natl Cancer Inst* 2011; 103: 714-36.
- Kim HJ, Fay MP, Feuer EJ, Midthune DN. Permutation tests for joinpoint regression with applications to cancer rates. *Stat Med* 2000; 19: 335-51.
- Esteghamati A, Ashraf H, Khalilzadeh O, Rshidi A, Mohammad K, Asgari F, et al. Trends of diabetes according to body mass index levels in Iran: results of the national Surveys of Risk Factors of Non-Communicable Diseases (1999-2007). *Diabet Med* 2010; 27: 1233-40.
- Ghotbi M, Rafati M, Ahmadnia H. Principles of prevention and care for non-communicable diseases)Set national guidelines(tehran: Sepid barge baghe ketab; 2008.
- Ashkarishahi M, Malaki Moghadam H, Fallahzade H, Lotfimi, Afkhami-Ardekani M. Trend analysis of the rate of mortality due to diabetes mellitus in Iran during the period of 2003-2010: A join point regression analysis *Journal of Occupational and Epidemiology* 2014; 3: 112-6. Available from: URL: <http://johe.rums.ac.ir/article-1-114-en.html>
- Azizi F. Diabetes mellitus in the Islamic Republic of Iran. *IDF Bulletin* 1996; 41: 38-9.
- Larijani B, Bastanagh M, Pajouhi M, editors. Prevalence of NIDDM in Tehran. *Proceedings of the Third International Congress on Endocrine Disorders*; 1995.
- Amini M, Afshin-Nia F, Bashardoost N, Aminorroaya A, Shahparian M, Kazemi M. Prevalence and risk factors of diabetes mellitus in the Isfahan city population (aged 40 or over) in 1993. *Diabetes Res Clin Pract* 1997; 38: 185-90.
- Esteghamati A, Gouya MM, Abbasi M, Delavari A, Alikhani S, Alaedini F, et al. prevalence of diabetes and impaired fasting glucose in the adult population of Iran national survey of risk factors for non-communicable diseases of Iran. *Diabetes Care* 2008; 31: 96-8.
- ATLAS D. International Diabetes Federation. *IDF DIABETES ATLAS Sixth edition, INTRODUCTION*.
- Jemal A, Ward E, Hao Y, Thun M. Trends in the leading causes of death in the United States, 1970-2002. *JAMA* 2005; 294: 1255-9.
- Lipscombe LL, Hux JE. Trends in diabetes prevalence, incidence, and mortality in Ontario, Canada 1995-2005: a population-based study. *Lancet* 2007; 369: 750-6.
- Carstensen B, Kristensen JK, Ottosen P, Borch-Johnsen K, Register S GotND. The Danish National Diabetes Register: trends in incidence, prevalence and mortality. *Diabetologia* 2008; 51: 2187-96.
- Anand SS, Yusuf S, Vuksan V, Devanesan S, Teo KK, Montague PA, et al. Differences in risk factors, atherosclerosis, and cardiovascular disease between ethnic groups in Canada: the Study of Health Assessment and Risk in Ethnic groups (SHARE). *The lancet*. 2000; 356: 279-84.
- Dinca-Panaitescu M, Dinca-Panaitescu S, Raphael D, Bryant T, Pilkington B, Daiski I. The dynamics of the relationship between diabetes incidence and low income: longitudinal results from Canada's National Population Health Survey. *Maturitas* 2012; 72: 229-35.

24. Robbins JM, Vaccarino V, Zhang H, Kasl SV. Socioeconomic status and type 2 diabetes in African American and non-Hispanic white women and men: evidence from the Third National Health and Nutrition Examination Survey. *American Journal of Public Health* 2001; 91: 76.
25. Brown AF, Ettner SL, Piette J, Weinberger M, Gregg E, Shapiro MF, et al. Socioeconomic position and health among persons with diabetes mellitus: a conceptual framework and review of the literature. *Epidemiologic reviews* 2004; 26: 63-77.
26. Thiede M, Traub S. Mutual influences of health and poverty evidence from German panel data. *Social science & medicine* 1997; 45: 867-77.
27. Mackenbach JP, Stirbu I, Roskam A-JR, Schaap MM, Menvielle G, Leinsalu M, et al. Socioeconomic inequalities in health in 22 European countries. *New England Journal of Medicine* 2008; 358: 2468-81.
28. Alter DA, Naylor CD, Austin P, Tu JV. Effects of socioeconomic status on access to invasive cardiac procedures and on mortality after acute myocardial infarction. *New England Journal of Medicine* 1999; 341: 1359-67.
29. Available from: URL: <https://www.idf.org/diabetesatlas/5e/diabetes-in-low-middle-and-high-income-countries#footnote-1>.
30. Sarah W, Gojka R, Anders G, Richard S, Hilary K. Global prevalence of diabetes. *Diabetes Care* 2004; 27: 1047-53.
31. Beaglehole R, Bonita R, Alleyne G, Horton R, Li L, Lincoln P, et al. UN high-level meeting on non-communicable diseases: addressing four questions. *Lancet* 2011; 378: 449-55.
32. Lindström J, Neumann A, Sheppard K, Gilis-Januszewska A, Greaves C, Handke U, et al. Take action to prevent diabetes--the IMAGE toolkit for the prevention of type 2 diabetes in Europe. *Horm Metab Res* 2010; 42 Suppl 1: S37-55.
33. Organization WH. Gaining health: the European strategy for the prevention and control of noncommunicable diseases; 2006.
34. Woodward R. The organisation for economic co-operation and development (OECD): Routledge; 2009.

Original Article

Trend Analysis of Mortality Rate Due to Diabetes Mellitus in Seven Countries of Asia between 1985-2010: A Joinpoint Regression Analysis

Malaki Moghadam H¹, Askarishahi M²

¹Social Determinants of Health Research Center, Birjand University of Medical Science, ²Department of Statistics and Epidemiology, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences, Yazd, I.R. Iran

e-mail: moasbio@gmail.com

Received: 19/06/2016 Accepted: 15/02/2017

Abstract

Introduction: One of the important parameters in health-related planning for any community is to determine trends in disease incidence of that community. This study aims to use the joinpoint regression model to determine changes in mortality trends of diabetes in seven Asian countries. **Materials and Methods:** Diabetes mortality data for six Asian countries and Iran were collected respectively from the World Health Organization and the Iranian Ministry of Health. The data were analyzed using the joinpoint regression model. To estimate regression parameters, least squares and permutation test were applied. Analyses were performed in Joinpoint3. 4 software. **Results:** Mortality rate from diabetes during the years under study increased on an annual basis in Armenia, Iran, Bahrain, Russia, South Korea and Kazakhstan as much as 7.5%, 4.5%, 2.7%, 1.2%, 5%, 3.1%, respectively. In Singapore, it had a 3.8% annual decline. The mortality rate of diabetes in the seven Asian countries increased at rate of 3.2% from 1985 to 2010. **Conclusion:** Given the annual changes in the diabetes-associated mortality rate in Armenia, Iran and South Korea compared to the annual rate of the seven countries, it is suggested that these three countries develop programs for screening and controlling diabetes.

Keywords: Trend, Diabetes, Mortality, Iran, Asia, Joinpoint Regression